

KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA

DAG ANCKAR: **Partiopinioner och utrikespolitik. En studie av partipolitiska pressopinioner kring ett antal händelser i Finlands utrikespolitik 1955—1963.** Akad.avh. Acta Academiae Aboensis Humaniora, Ser. A, Vol. 41. Åbo 1971. 357 sid.

Dag Anckars avhandling är inte alldeles lätt att klassificera. Den handlar om utrikespolitik, om politisk kommunikation och propaganda, om partier och deras interaktion. Författaren säger själv, att undersökningens syfte är tudelat: »å ena sidan eftersträvas en beskrivning av den partipolitiska pressdebatt som förts i Finland kring ett antal konkreta utrikespolitiska situationer, å andra sidan eftersträvas en förklaringskiss av varför denna debatt tagit de former den uppträtt i». Undersökningens material är emellertid gemensamt för alla avsnitt i avhandlingen — ledande artiklar i sammanlagt 19 olika dagstidningar under perioden 1955—1963.

Dispositionen bygger också på en tydlig tudelning. Till en början beskrivs och analyseras pressdebatten i samband med tio utrikespolitiska frågor under den berörda perioden. Till denna del kan avhandlingen läsas som en mångsidig framställning av argumentationsmönster kring ett antal centrala utrikespolitiska frågor. Den ger härigenom en sammanfattning av problematiken under en händelserik period i Finlands utrikespolitik efter andra världskriget. (Så här långt kan avhandlingen således jämföras med många tidigare undersökningar av utrikespolitisk debatt mellan olika grupper och åsiktsriktningar, t.ex. Herbert Tingstens »Svensk utrikesdebatt mellan världskriget, 1944 eller Erling Bjøls »La France devant l'Europe», 1966.) Framställningen påvisar, att »enigheten om Fin-

lands utrikespolitik» är ett relativt begrepp. På en viss generaliseringsnivå råder det antagligen enighet mellan de olika politiska partierna om riktlinjerna för Finlands utrikespolitik, men i samband med konkreta avgöranden har tydliga skiljaktigheter gjort sig gällande. Redan i de beskrivande kapitlen har författaren ett gott systematiskt grepp på ämnet, och i sju av de tio politiska situationerna har tidningsmaterialet dessutom underkastats kvantitativ innehållsanalys för uträkning av inbalanskoefficienter partivis (i tre situationer var denna uträkning inte möjlig, emedan opinionsfördelningen inte tillät någon tudelad klassificering).

Författarens referensram i den egentliga systematiska delen av avhandlingen utgår från Gunnar Sjöbloms analyschema rörande parti-strategier i mångpartisystem (*Party Strategies in a Multiparty System*, 1968). Undersökningens syfte har systematiserats i ett antal frågor, vilka ansluter sig till de av Sjöblom uppställda målen *programrealisering*, *röstmaximering* och *maximering av parlamentariskt inflytande*. Dessa frågeställningar upp-tas i tur och ordning till detaljerad analys med hjälp av olika innehållsanalytiska metoder.

För analysen av *programrealisering* har Anckar upprättat en distinktion mellan tre slags tolkningar av det utrikespolitiska värdesystemet, vilka betecknas som uttryck för 1) limitativa, 2) adaptativa och 3) augmentativa tolkningsmönster. Denna tredelning utgör en vidareutveckling av Jaakko Nousiainens äldre och terminologiskt mindre lyckade tudelade distinktion mellan »juridiska» och »psykologiska» tolkningar av Paasikivi-linjen. Den limitativa tolkningen innebär då summariskt uttryckt oreserverat stöd för utvecklande av Finlands västre relationer, kritik mot hänsynstagande till Sovjetunionen i utrikespolitiska

ställningstaganden och försvar för uppfattningen att det i vissa lägen inte är oförenligt med Finlands intressen att protestera mot Sovjetunionens uppfattningar och åsikter. Den adaptativa tolkningen däremot ser utvecklandet av Finlands västrelationer mera som en funktion, inte som en komplettering, av östpolitiken, och är överhuvud starkt benägen att låta hänsynstagandet till Sovjetunionen inverka på ställningstagandena. Det augmentativa tolkningsmönstret kännetecknas av misstro mot utvecklande av Finlands västrelationer, vilka ses som ett hot mot östrelationerna, samt av en allmän solidarisering med sovjetiska utrikespolitiska ställningstaganden. Det är således på sätt och vis fråga om olika avstånd till polerna öst och väst, men därtill kommer en dimension av något avvikande typ — olika grad av benägenhet att betrakta öst-väst-referensramen som relevant för egna ställningstaganden. Fördelningen av de tre tolkningsmönstren mellan partierna analyseras särskilt för tre olika typer av utrikespolitiska situationer. Från kategorifrekvenser går författaren vidare till interkorrelationsmatriser och klusteranalys.

Med förbigående av Anckars mera detaljerade och nyanserade framställning kan här kort konstateras, att den adaptativa tolkningen har varit mest typisk för agrarförbundet och den augmentativa för DFFF, i viss mån också ASSF. Den resulterande uppdelningen av partiskalan har jämförts med den av Olavi Borg uppställda teoretiska ideologiska grundordningen mellan partierna. Mönstret är likartat, dock med den skillnaden att socialdemokratiska partiets profil är tämligen lik de små borgerliga partiernas profiler och skiljer sig markant från både agrarförbundets och de två övriga vänsterpartiernas profiler.

Partiernas förveckligande av *röstmaximeringsmålsättningen* undersökes med hjälp av kontingensanalys omfattande 24 variabler. Vid sidan av vissa för alla eller de flesta tidningar gemensamma kontingenser redovisas här ett antal samband, som är karaktäristiska enbart för vissa tidningar eller grupper av tidningar. »Röstmaximering» är det fråga om i den meningen, att det kontingensanalytiska avsnittet i anslutning till ett känt paradigm för

kommunikationsforskning vill undersöka »vad de politiska partierna säger genom sin press till vem, under vilka omständigheter, då syftet är att maximera röstunderstödet». Detta avsnitt handlar således om »röstmaximering» i mycket obestämd bemärkelse, men det ansluter sig nära till traditionell press- och kommunikationsforskning. Det innehåller en hel del iakttagelser om samband mellan olika variabler inte bara partivis utan även i enskilda tidningar.

Den målsättning, som gäller strävan till *maximering av parlamentariskt inflytande*, har operationaliserats genom kartläggning av frekvenser och klustreringar i de offensiva propagandaströmningarna mellan partierna. Detta motiverar författaren med hänvisning till att den offensiva propagandan mellan partierna återspeglar dessas högre eller lägre grad av beredvillighet till samarbete med andra partier, val av koalitionspartners o.dyl. Även i detta avsnitt framträder tre kluster, vilka kompletterar och nyanserar den tredelning av partierna, som redan den första innehållsanalysen ledde fram till.

Dag Anckar har i sin avhandling gjort upprepade jämförelser med den s.k. ideologiska grundordningen mellan partierna, men i själva verket har han visat, att det åtminstone på den utrikespolitiska debattens område under den berörda perioden snarare har varit fråga om en tendens till uppdelning i tre grupper och om en »rangordning», där agrarförbundet och socialdemokratiska partiet har bytt plats. Detta är förvisso inte någon sensationell nyhet för politiska iakttagare, men Anckar har grundligt och noggrant dokumenterat, preciserat och nyanserat denna allmänna iakttagelse. Hans begreppsapparat bör med fördel kunna utnyttjas av den framtida forskningen, som vill undersöka t.ex. sådana frågor som hur Finlands officiella utrikespolitik i verkligheten har placerat sig i relation till de tre tolkningsmönstren eller hur partiernas utrikespolitiska propaganda fördelat sig på limitativa, adaptativa och augmentativa tolkningar efter år 1963. Därför är Anckars avhandling otvivelaktigt ett banbrytande arbete.

Klaus Törnudd